

ANIM

Azərbaycan Türklərinin XX yüzildə ayetirdiyi ən böyük bilim, kültür adamlarından biri də Cavad Heyətdir. O, 1925-ci il mayın 24-də Azərbaycanın eski başkəndlərindən, böyük kültür ortaqlıqlarından biri olan Təbriz kəndində doğulub. İranda [Qacarlar dövləti] "Anayasa devrimi"nin öncüllərindən olan atası, müctəhid Mirzə Əli Heyət çəğinin tanınmış hüquqçusu idi. O, İranın baş prokuroru, "Apelyasiya Məhkəmə"sinin başçısı, Ədliyə bakanı görəvlərində işləyib, ölkənin çeşidli yerlərində Ədliyyə sisteminin oluşturulmasına çalışıb.

1919-cu ildə Naxçıvanı ermənilərdən qorumaq üçün İranda gələn dostlara Mirzə Əli Heyət başçılıq edib.

Cavad Heyətin anası Məsumə Sultan Fıruq urunun başçısı, müctəhid Hacı Mirzə Məhəmmədin qızı idi. O, Türk "ağız ədəbiyatı"nın ən yaxşı örnəklərini balalarına öyrətməklə onlarda Türk dilinə, Türk ulusal dəyərlərinə sevgi oyadıb, ulusal düşüncə oluşturmağa çalışıb.

İlk okulu Təbrizdə bitirən Cavad orta təhsilini Tehrandakı Ordu Okulunda alıb.

1941-ci ildə Tehran Universitetinin Tibb Fakültəsinə giren Cavad atasının istəyi ilə İstanbul Universitetinə keçir. Oğlunu İstanbulda gəndərən Mirzə Əli Heyət ona deyib: "Mən səni Bakıya gəndərdim. Ancaq ora Dəmir pərdə ilə qapalıdır. İstanbulda universiteti bitirərsən, Türk kimi yetişərsən, sonra Parisdə uzmanlığını artırarsan".

Istanbul Universitetini 1946-cı ildə bitirən Cavad Heyət universitetin İkinci Cərrahlik Klinikasında işləyir. Sonralar uzmanlığını artırmaq üçün Parisə gedən yaşıl doktor Cavad 1952-ci ildə yüksək uzman xirurq kimi Tehrana qayıdaraq, 1954-cü ildə İranda ilk yol "qapalı ürək", 1956-cı ildə "aorta qapağı darlığı", 1962-ci ildə "açıq ürək" operasiyalarını uğurla edir.

İranda ilk böyrəkköçürmə operasiyası da Prof.Doktor Cavad Heyətin başçılığı ilə edilib.

İran Özgür İslam Universitetinin professoru olan görkəmli biliminin yüzəndən çox bilimsəl araşdırma-sı dünya ölkələrinin çeşidli tibb dərğilərində yayımlanıb.

Cavad Heyət 1964-cü ildən "Daneşə-pezeşki" (Tibb bilimi) adlı dərği çap etdirir. 1976-cı ildə Məhəmməd Rza Pəhləvinin şahlığının ildönümü ilə bağlı öygü yazısı yazmadığından curnalı bağlayırlar.

Prof.Doktor Cavad Heyətin "Tromboflebit və müalicəsi", iki cildlik "Ümumi cərrahlik", "Cərrahlik dərğləri" kimi sanballı əsərləri İranın tibb öyrəncilərinin stolüstü bitiklərindəndir. İran dövləti tibb aləmində qazandığı uğurlara görə ona I dərəcəli qulluq ordeni verib.

Professor Cavad Heyət xirurgiyanın gəlişdirilməsinə qatqılarında dolayı Paris Uluslararası Xirurgiya Akademiyasının da üyesi seçilib.

Cavad Heyət "təbabətdən aldığı maddi gəli-ri xalqın mənəviyatına xərcləməklə maddi

Professor Cavad Heyətin yaratdığı ən böyük əsərlərdən biri də 25 ildir çap etdiriyi "Varlıq" dərğisidir. "Varlıq" İranda Türk dilində yayımlanan ilk dərğidir. O, uzun illərdir "Varlıq"ı "qucağında, əlinin əməyi, alınının tər, bağrının qanı ilə bəsləyib, gözünün gəlişi kimi balalardan qoruyubdur". Cavad Heyətin "Varlıq"ı (təkcə dərğinin deyil, ustadın özünün fiziki, mənəvi varlığı) Azərbaycanın, Azərbaycan Türklərinin çağdaş yaşa-

uzaq salınmış bütöv bir ulusun ürəyini, təkcə ürəyini yox, beynini, yaddaşını, düşüncəsini sağlamaşdırmaq üçün çalışmışdır.

Cavad Heyəti "İranda da, Türkiyədə də sevirilər". Ancaq onu Azərbaycan Respublikasında daha çox sevirilər desək, yanlışdır. Cavad Heyət Bakı Dövlət Universitetinin, Azərbaycan Tibb Universitetinin, Xəzər Universitetinin onursal doktoru, AMEA Ədəbiyyat İnstitutunun, Azərbaycan Pedaqoji Uni-

Türk aydınları səni unutmuyacaq

Cavad Heyəti anaraq

dünyanı mənəvi dünyaya qurban verir. O, doktor kimi adamların bədənini, nəsi, ədəbiyətçi, tarixçi kimi isə yurddaşlarının mənəviyatını sağaldır. Onun iki cildlik "Azərbaycan ədəbiyatı tarixinə bir baxış", "Türk dili və ləhcələrinin tarixinə bir baxış", "Ədəbiyyatşünaslıq", eləcə də başqa əsərləri professorun dəyərlı ədəbiyyatşünas olduğunu göstərir.

Prof.Doktor Cavad Heyətin əsərlərinin adlarına baxarkən onun mənəvi dolğunluğu, ondakı Türk ruhu görünür. O, əsərlərinin adını marksizmin "mütləq həqiqət" fəlsəfəsindəki aşırıpsixi radikalqla yox, "Türklərin tarix və mədəniyyətinə bir baxış", "Türk dili və ləhcələrinin tarixinə baxış"... qoyub. Bu, onun bili-yə, bilginliyə çatmış - filosof olduğunu göstərir.

Artırma: 2000-ci illərin başlarında Prof.Doktor Cavad Heyətin İR-dən gəlmiş bir filosofla AMEA-nın böyük toplantı zalındakı görüşdəki "fəlsəfi" çıxışı onun toplumsal-politik bəlimlər aləmində bilginliyi-ni göstərdi.

mında bir olaydır. "Varlıq" dərğisi İran Türklərinin Ərəb yazısı ilə yazılarında-kı çoxvariantlıq aradan gö-sürüb yetkin bir yazı sistemi sağladı. Bu dərği İİC-də cildlik "Azərbaycan ədəbiyatı tarixinə bir baxış", "Türklərin tarix və mədəniyyətinə bir baxış", "Ədəbiyyatşünaslıq", eləcə də başqa əsərləri professorun dəyərlı ədəbiyyatşünas olduğunu göstərir.

"Varlıq" dərğisi, Prof.Doktor Cavad Heyətin bilimsəl-publistik çalışmaları Güney, eləcə də Quzey Azərbaycandakı Türklərin ulusal düşüncəsinin oluşmasında önəmli koşullardan biri kimi dəyərləndirilməlidir.

Artırma: "Varlıq" dərğisi 2002-ci il 137-4, 136-3-cü sayında mənim də 2 Lev Qumilyovun bir səhvi barədə yazımı çap etmişdi.

Görkəmli yurddaş Cavad Heyət Ermənistan Respublikası Azərbaycana saldıranca Tehrandakı yurdaş Azərbaycan əsərlərini öz pulu ilə sağaltmış, bu arada Türkiyə Cümhuriyyətinin prezidenti Süleyman Dəmirələ Türkiyənin bu yəndəki "dişsiz politika"sını qınayan bəlli məktubunu yazmışdı.

"Kristian Bernard bir, ya bir neçə adamın ürəyini dəyişdirib onlara yeni yaşam verməmişdi, Cavad Heyət onilliklər boyu dilindən kültüründən, tarixindən

versitetinin, Azərbaycan Universitetinin onursal professoru, Azərbaycan Cərrahları Elmi Cəmiyyətinin onursal üyesidir. Ona Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin "Mirzə Fətəli Axundov adına ödülü", "Dədə Qorqud" Assosiasiyasının "Məmməd Araz" ödülü də verilib.

Artırma: Cavad Ərəb sözüdür, Türk dilində üre-yyimşaq, əliəçiq deməkdir. Bu anlayış Prof.Doktor Cavad Heyətin içdənliyinin göstəricisi olub. Cavad Heyət içdən bəydir. Oğuz Xan çağında yaranmış bəylik qurumu tarix boyu, Türklərdə sosial-politik ad olmaqdan başqa, onların ulusal dəyərlərini yaşadan, yadadan, qoruyun mənəvi quruluş - seçkinlik institutu olub. Əski Türklərdə Boyun başında bir bəy durardı. İgidlik, ədalət, doğruluq, bəyliklik kimi əzəlliklər başlıca tutulmaqla seçilən bəy görəvi Boydakı haqq, ədalətli düzənləmək, mənəvi bağlılığı gücləndirib onu yağılardan qorumaq, ULUSU YAŞATMAQ idi.

Yusif Balasaqunlu Türklərin bu ulusal qurumundan yazmışdır: "Bax, iki köklü insan var: biri bəy, biri bilimçi. Onlar insanların başıdır... Biri əlinə qılınç alıb ulusu yönətdir, biri əlinə qələm alıb düz yol göstərdi". Bu Türk düşüncəsini bütünlüklə unutmamış Azərbaycan Türkləri Rus-Erməni-Sovet-Mason Bolşefəşizminin ən azgın çağlarında belə Türk ulusal dəyərlərindən sayılan aydın-ışığı, uca insanları - Həsən bəy Zəladəbi, Üzeyir bəy Hacıbəyov, Əli bəy Hüseynzadə, Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev, Mustafa bəy Topçubaşov deyə sayğı ilə çəğınblar.

"Ömrü boyu Azərbaycanın parçalanmış ürəyini tikib birləşdirməklə uğraşan", Azərbaycanın bağimsizliq savaşına mənəvi, maddi yardım edən, "şən,

sap-sağlam varlığı kültürümüz, yurdumuz, dilimiz, elimiz üçün çox böyük qazanc" olan Prof.Doktor Cavad Heyəti ulusumuz adından salamlayıb ona uzun ömür, cəsağlığı arzulayı-raq.

Artırma: Prof.Doktor Cavad Heyət də Türklərin, Türk ulusunun bu sayğısına yaraşan bəydir. Cavad bəyün Azərbaycan sevgisinin bö-yüklüyünü anlamaq üçün bir duyğulu anım sayğılı oxucuya çatdırıram: Yeni gəldiyi çağlarda, bir yol Bakının "Qurd qapısı" ["Qurd ağızı" olmaıdır. Azərbaycanı, Bakını yə-nənlərin qurumların adlarını Türk dilinə, Ulusal düşüncəsinə uyğunlaşdırma-maq düşüncəsizliyindən rusca "volçie vorota" nı qurd qapısı kimi çevirmiş-lər] restoranında ona qonaqlıq verdim.

Cavad bəy İstanbuldan Parisə, Nyu Yorkdan Tehrana kimi dünyanın böyük başkəndlərində, kültür ortaqlıqlarında yaşa-mış, çox olmasa da, az-çox var-yatırı olan bir bəydi, belə qonaqlıqları çox görmüşdü. Öncədən gedib da-nışdığım qonaqlıq, onun yerinin gül-çiçəklı bağçası, qulluqçuların ona sayğısı Cavad bəyün çox xoşuna gəlmişdi. Dedi: "Yadigar bəy, mən dünyanın çox yerində olmuşam, ancaq öm-rüm boyu belə qonaqlıq görməmişəm, elə bil cə-nətdəyəm. Bakının, Azər-baycanın tayı doğrudan da yer üzündə yoxdur! Sən mənı göyə qaldırdın, ucald-dın, bir Türk məhəsinə dəyildi ki: Soni gör-düm bəy oldum!"

Bu sözlər böyük Türk Cavad Heyətin Azərbaycan sevgisinin ölçüsünü göstə-rirdi. Alçaqkönlülük, düzgünlük insanın yetməli olduğu ən yaxşı əzəlliklərdəndir!

Sözardı: Sayğılı yur-daş, ölümünün ildönümü qabağı Azərbaycan Türklə-

rinin böyük oğlu Prof.Dok-tor Cavad Heyəti anıb deyir-rik: Cavad bəy, sən Azər-baycan, Türklər üçün çox böyük bilimsəl, ideoloji, kültürəl işlər gördün. Bizə sənin etdiklərini yəterincə dəyərləndirmədik! Buna görə bizi bağışla!

Ərəbdən qurtulub, on-larca dövlət qurub, özümü-zü güclə Fars etdik, farslıq-dan qopmamış Rus olduq, Rusdan ayrılmamış İngilis olmaıdayıq...

Bu gün çağdaş Azər-baycan Respublikasının başında durub ulusal Türk kimliyimizi anlamağa qoymayanlar da Rus-ermə-ni-sovet-mason bolşefəşiz-minin bizə öyrətdiyin yur-dsevrlikdən, türklükdən uzaq, "Bu gün bir Türk öldürdüyümü görə sevinirəm" demiş Aleksandr Puş-kinin "Burya məqloyu nebo kroyet" ilə böyüdülmüş "yarımrus" tərəmələridir. Onları Azərbaycan, Türk yox, yurdun var-yatırını oğurlamaq, necə olursa-ol-sun pul yığmaq, çağdaş de-mokratiya, ədalət qapısını yurddaşların üzünə qapayıb ulusal düşüncəsini pozmaq, qohumlarını gecə-gündüz öldürüb, adlarına bayram-lar keçirmək, əlaltılarına yüksək adlar, donluqlar ve-rib kef çəkdirmək yolları düşündürür. Demək, qanı-nın Türk olmasından düşüncənin türkcə olması önəmli-dir. Azərbaycan toplumu da gücsüz, öldürülmüş, dön-məz, yurdsevor aydını az, hamı qamının qulu...

Ancaq bunlar keçicidir, Cavad bəy! Bir şeyə Gü-nəş kimi aydındır: gün-gün-dən avtoritarlaşan indiki Azərbaycan Ağalıqı unutsa da, TÜRK AYDINLARI Türkün böyük oğlu Cavad Heyəti unutmuyacaq!

Artırma: Avqustun 4-də AMEA FSH-nin elmi işçisi, sevimli yurddaş Ya-səməni Qaraqoyunlu ilə Ca-vad Heyətin "uyuduğu" qəbristanına gədik, üstünə gül qoyduq. O, bir ildə qəbrinin üstü düzəldilsə də, baş daşı qoyulmamışdı. Düşündüm: ilindəkə qoymasa-lar, özüm qoyduram.

Bu gün (10 avqust - red.) gətdim. Qoyulmamışdı. Görək...

Yadigar Türköl,
10.08.2015